

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Theódoros Kolokotronis. Eeuwige held van '1821'.

Gouw, P.

Citation

Gouw, P. (2021). Theódoros Kolokotronis. Eeuwige held van '1821'. *Lychnari*, 35(2), 16-21.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3281415>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3281415>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Theódoros Kolokotronis
(1770-1843)

Eeuwige held van '1821'

Lychnari staat dit bijzondere herdenkingsjaar uitgebreid stil bij de Griekse Opstand (1821-1832), waarbij ingegaan wordt op enkele sleutelgebeurtenissen en belangrijke personages. Ditmaal de eerste oorlogsjaren, met een glansrol voor 'de Oude van Morea' (ο Γέρος του Μοριά), de nationale volksheld Theódoros Kolokotronis.

PATRICK GOUW | FOTO'S: AUTEUR EN WIKIMEDIA
KAARTWERK: UVA-KAARTENMAKERS

In een recente enquête over de herinnering aan '1821' werd Grieken gevraagd welke figuren ze het meest associëren met de onafhankelijkheidsoorlog. De uitkomst bleek weinig verrassend. Bijna alle (97%) respondenten noemden zonder aarzeling de naam van Theódoros Kolokotronis (1770-1843). Als geen ander is deze beroemdste van alle opstandelingen de verpersoonlijking van de onafhankelijkheidsstrijd, vooral vanwege zijn beslissende militaire optreden in de eerste oorlogsjaren. Maar hoewel zijn naam en iconische beeltenis brede bekendheid genieten, geldt dat minder voor de daadwerkelijke wapenfeiten die aan die heldenstatus ten grondslag liggen. Reden voor een korte beschouwing van de man en zijn mythevorming.

De jonge Kolokotronis groeide op in de bergen van Arcadië, niet ver van de stad Tripolitsá. Hij stamde uit een machtige en gerespecteerde clan van *kleften*, die de naburige omgeving domineerden en het veelvuldig opnamen tegen het Ottomaanse gezag. Zijn vader nam in 1770 deel aan de mislukte 'Orlov-revolte' en werd 10 jaar later, samen met twee van zijn zonen, ter dood gebracht door de autoriteiten. Theódoros trad in hun voetsporen zette het later zo geromantiseerde bestaan van roverhoofdman voort.

In 1805 werd hij door een Ottomaanse klopjacht gedwongen te vluchten naar het eiland Zákynthos. Daar diende hij in een Grieks regiment van het Britse leger, en later – toen de Ionische eilanden onder Frans bewind kwamen – kwam hij in contact met de revolutionaire ideeën die sinds 1789 opgang maakten in Europa. Het was ook op Zákynthos dat hij lid werd van de *Filiki Eteria*, het geheime 'Genootschap van Vrienden' dat vanuit de Griekse diaspora de uiteindelijke vrijheidstrijd voorbereidde.

Ten strijde

Na het uitbreken van de Opstand in het voorjaar van 1821 werden op de Peloponnesos (Morea) diverse successen geboekt, zoals de inname van Kalamata en de vestingen van Navarino en

Monemvasiá. Kolokotronis keerde terug op het vasteland en wierp zich met zijn natuurlijke gezag en militaire ervaring al snel op als de voornaamste legerleider. In zijn geboortestreek wist hij diverse Ottomaanse tegenaanvallen af te slaan, onder andere in de slag bij Valtetsi. Hij zag in dat de opstandelingen alleen een kans zouden hebben wanneer ze goed georganiseerd ten strijde trokken, met een duidelijk en gezamenlijk doel voor ogen. Hiertoe tuigden hij en zijn zoon Panos een militaire structuur op die Kolokotronis goed had leren kennen tijdens zijn Britse krijgsdienst. Daarmee wist hij de traditionele wijze van oorlogsvoering van de *kleften*, de *kleftopólemos* met haar guerrillatactieken, optimaal te prepareren voor de strijd tegen een numeriek en technologisch sterkere vijand. Als bewijs van zijn onbetwiste positie werd hij in mei 1821 tot *archistrátigos* (opperbevelhebber) benoemd.

Het is onmiskenbaar dat Kolokotronis met zijn doortastende optreden voor een (tijdelijke) eenheid zorgde onder de opstandelingen, en daarmee voorkwam dat de Opstand in een vroeg stadium zou mislukken. Maar om de Griekse zaak daadwerkelijk te bestendigen, moest nog één doelstelling worden behaald. Dat was de inname van Tripolitsá, het Ottomaanse bestuurscentrum op de Peloponnesos en tevens het laatste toevluchtsoord voor het grootste deel van de Turkse notabelen en burgerbevolking. Naast het strategische belang van de stad waren de inspanningen er vooral op gericht om wapens, munitie en buit te verwerven om de strijd te kunnen voortzetten.

Inname van Tripolitsá

In een gecoördineerde actie werden diverse aanvalskampen om de stad gelegd. Binnen de muren bevond zich een bevolking van 30.000 zielen, waaronder 9000 Ottomaanse soldaten. Wat volgde was een zomer van beleg, met incidentele schermutselingen en uitvallen, maar vooral een tactiek van

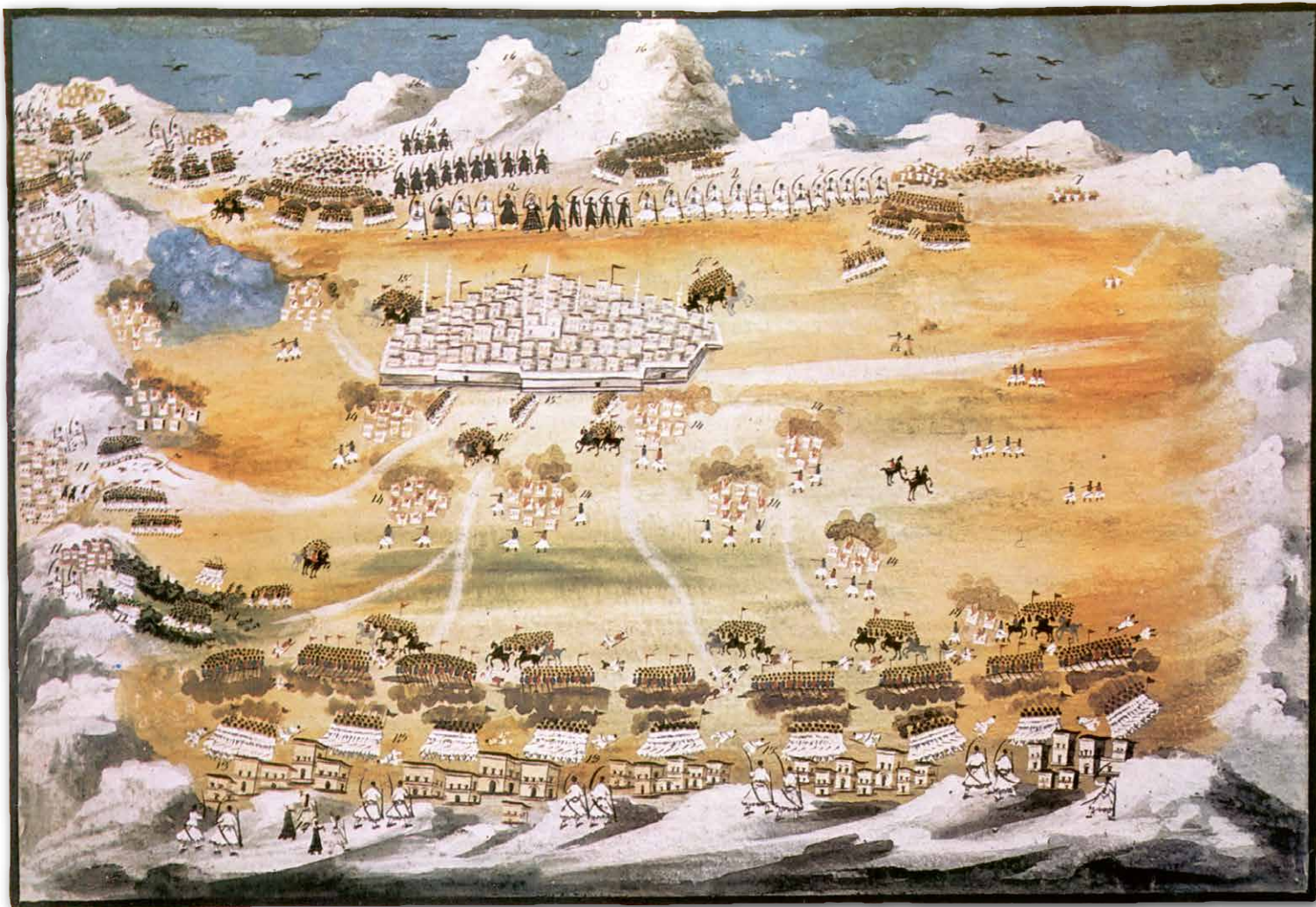
Varveris Nestor, 1908: Kolokotronis leidt zijn troepen | NATIONALE PINAKOTHEEK, ATHENE

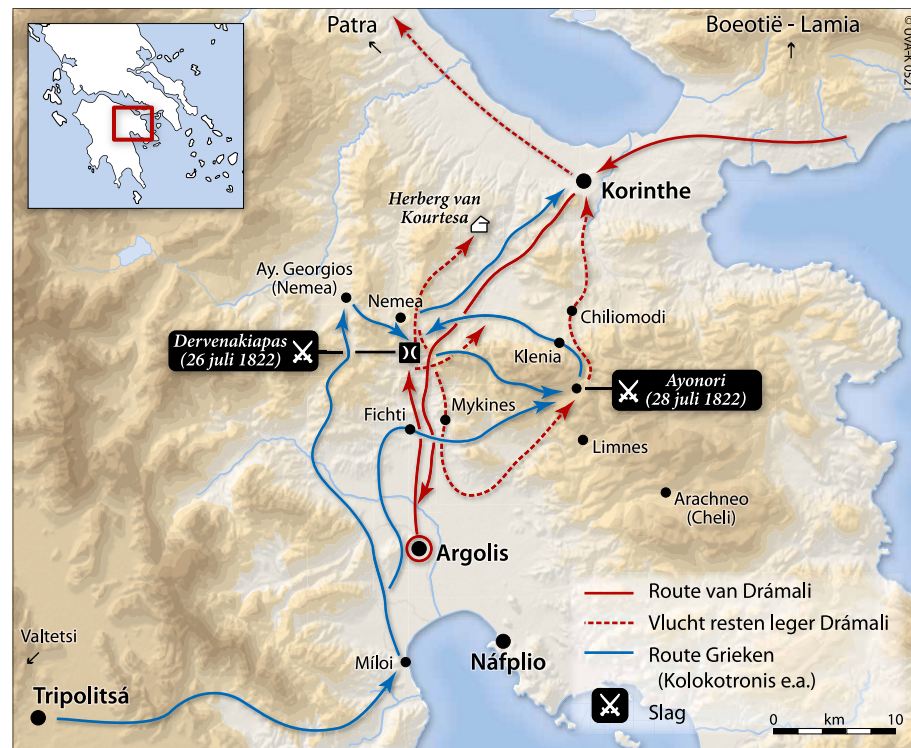
De 'heilige' Kolokotronis

Aanvoerder van de troepen in de Morea (schildering van Adam Friedel, 1830, British Museum)

Panayotis Zografos: Beleg van Tripolitsá

Kaart met het gebied waar Kolokotronis' heldendaden zich afspeelden

uithongering. Maar omdat Tripolitsá over diverse waterbronnen beschikte en met name de opstandige Manioten 's nachts clandestien brood en fruit verkochten aan de belegerden, bleef een beslissing lange tijd uit. Uiteindelijk verslechterde de situatie in de stad door de uitbraak van ziektes. Toen de Griekse troepenmacht bleef groeien en bovendien een Ottomaans ontzettingsleger vanuit het noorden de pas werd afgesneden, werd duidelijk dat de val een kwestie van tijd was.

Ondanks onderhandelingen kwam het nooit tot een formele overgave. Op 5 oktober 1821 bemerkte een contingent Griekse strijders dat de zuidoostelijke poort van de stad onbewaakt was. De deuren werden geopend en wat volgde was een onbeschrijflijke plundering en slachting. Gedreven door blinde haat, adrenaline en een verlangen naar buit hielden de opstandelingen meerdere dagen huis in Tripolitsá. Buitenlandse ooggetuigen meldden dat nog slechts een kwart van de belegerden in leven was toen de Grieken de stad waren doorgetrokken. Ten minste 8000 burgers (waaronder vrouwen, kinderen en ook enkele honderden joodse inwoners) zouden zijn afgeslacht.

Kolokotronis was de grote winnaar, omdat het succes van de inname vooral op hem afstraalde. Een grote hoeveelheid persoonlijke buit stelde hem daarnaast in staat zijn mannen te belonen voor hun diensten en daarmee hun loyaliteit jegens hem te versterken. Achteraf gezien zorgde zijn gekozen tactiek ervoor dat de Opstand in 1821 in leven bleef. Het daaropvolgende jaar zou hij een nog grotere victorie behalen.

Catastrofe van Drámalí

De Ottomanen keerden in de zomer van 1822 terug op de Peloponnesos. Een groot leger van 25.000 man was begin juli onder leiding van Mahmud Drámalí Pasha uit Lamia vertrokken, met als doel de herovering van Korinthe en Tripolitsá, en het ontzetten van het garnizoen dat nog altijd de bovenstad van Náplio controleerde. Aanvankelijk verliep de Ottomaanse opmars uiterst voorspoedig. De opstandelingen hadden – mede door gerezen onderlinge onenigheid – nagelaten om de verdedigende stellingen op orde te brengen. De eerstgenoemde burcht viel dan ook zonder een schot te lossen, en de doorsteek naar Argolis leverde ook geen problemen op.

Toen echter maakte Drámalí – vermoedelijk overmoedig geworden door zoveel voorspoed – een inschattingsfout die door de strateeg Kolokotronis meesterlijk werd uitgebuit. De Ottomaanse legeraanvoerder verzuumde namelijk om zijn terugtocht door de smalle bergpassen af te dekken. Kolokotronis verenigde razendsnel het opstandelingenleger en paste een tactiek van 'verschroeide aarde toe', zodat de Ottomanen nergens konden foerageren. Met geslaagde 'hit-and-run' aanvallen hield hij het vijandelijke leger bovendien weg bij Náplio, waardoor Drámalí uiteindelijk genoodzaakt was om met de troepen de terugtocht naar zijn basis in centraal-Griekenland te aanvaarden.

Dat was het moment waarop Kolokotronis en de andere Griekse aanvoerders gewacht hadden. Ze legden hun hinderlaag op en rond de flanken van de Dervenakia-pas (niet ver van de bekende archeologische vindplaats van Mykene). Daar liep het gedemoraliseerde Ottomaanse leger, met soldaten, paarden, transportdieren en wapenvoorraden, in de vooropgezette val. Ze verwerden tot levende schietschijf voor de opstandelingen en slechts een fractie van de eens zo grote troepenmacht wist naar Korinthe te ontsnappen. De 'catastrofe van Drámalí' ('καταστροφή του Δράμαλη') werd spreekwoordelijk voor een ongekende ramp.

Hoog boven de smalle doorgang bij Dervenakia werd in 1938 een imposant monument opgericht ter ere van Kolokotronis. Daar waakt hij over de schimmen van zijn verslagen tegenstanders, zoals op de sokkel valt te lezen:

*'Hier liggen de beys van Roumeli en de aga's uit Morea
Hun onthoofde lichamen rusten boven de pas van Dervenakia
Zwarte aarde maakt een bed voor hen, stenen zijn hun matras
En, wanneer de winter komt, zijn alleen sneeuw en ijs hun laken.'*

Monument voor Kolokotronis bij Dervenakia

Het eclatante tactische succes in de zomer van 1822 betekende Kolokotronis' finest hour. De Schotse legerofficier en historicus Thomas Gordon (1788-1841), die als overtuigde filhelleen meevocht bij Tripolitsá en later ook in de slag om Athene (zie artikel Hans Verheij elders in dit nummer), onderstreepte die status in zijn geschiedwerk over de Opstand:

'his name [Kolokotronis] became a sort of talisman, the people everywhere sung ballads in his honor, his political adversaries humbled themselves before him and for some months he was absolute in the Morea.'

Latere betrokkenheid

Gordon bracht in het laatste deel van zijn constatering wel een belangrijke nuance aan. Tot dusver leest het levensverhaal van Kolokotronis namelijk als dat van de onverschrokken, geromantiseerde vrijheidsstrijder die met zijn charisma en militaire genie de Ottomanen slag na slag toebracht en de Griekse onafhankelijkheid voor een groot deel mogelijk maakte. Dit is ook het beeld dat naar voren komt in zijn me-

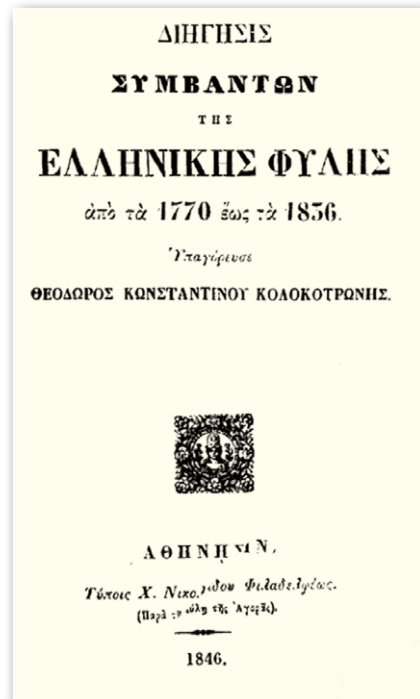

Recent opgedoken foto van de herbegrafenis van Kolokotronis' beenderen in Tripolitsá, 1930

Het graf van Kolokotronis in Athene

Theódoros Kolokotronis stierf op 4 februari 1843 aan een beroerte. Hij werd ter aarde besteld op de Eerste Begraafplaats van Athene, waar tot op de dag van vandaag eer aan hem wordt bewezen. Zijn stoffelijke resten werden echter in 1930 in een grootse (staats)ceremonie overgebracht naar Tripolitsá, alwaar ze werden bijgezet in een speciale crypte aan de voet van een eremonument. Premier Eleftherios Venizelos leidde hoogstpersoonlijk het transport. Begin 20^e eeuw werden in Náfplio en Athene (voor het oude Parlementsgebouw, nu Nationaal Historisch Museum) al de beroemde bronzen ruitersstandbeelden van Kolokotronis neergezet. In de laatstgenoemde culturele instelling wordt zijn wapenuitrusting (met iconische rode helm!) bewaard.

Memoires Kolokotronis, circa 1846

moires, die in 1852 – postuum – werden gepubliceerd en die vele herdrukken kregen.

Maar Kolokotronis' rol in het restant van de Opstand was minder glorieus. Zijn dominantie en vaak eigengereide optreden leidden tot openlijke conflicten met de andere aanvoerders. Als vertegenwoordiger van de Peloponnesische *kleften* botste hij in het bijzonder met het kamp van de 'modernisten', in het Westen geschoolde Grieken die juist in een door civiel bestuur aangestuurd leger, met Europese hulp, de sleutel tot succes zagen. Kolokotronis wilde daar niets van weten en zijn actieve tegenwerking zorgde er mede voor dat de Griekse Opstand tussen 1823 en 1825 ten prooi viel aan een bijna fatale burgeroorlog. Uiteindelijk belandde hij zelfs in de gevangenis.

In 1826 werd hij nog eenmaal als redder aangezocht, toen de Egyptische troepen van Ibrahim Pasha de Peloponnesos binnenvielen. Deze overmacht bleek zelfs voor Kolokotronis te groot en hij kon ditmaal militair geen vuist maken. Het was uiteindelijk de buitenlandse interventie (slag bij Navarino, 1827) die de Ottomanen de beslissende slag toebracht. In de nasleep van het conflict sprak hij – in tegenstelling tot veel van zijn voormalige wapenbroeders – zijn steun uit voor het staatshoofd van de nieuwe natiestaat Griekenland: eerst voor gouverneur Ioannis Kapodístrias, en later zelfs voor de jonge koning Otto. Van diens Beierse adviseurs moest hij echter niets hebben. In 1834 werd hij op verdenking van een vermeende staatsgreep ter dood veroordeeld, een straf die een jaar later weer werd herroepen. Begrijpelijk, want de nationale held Kolokotronis was als symbool van het moderne Griekse stichtingsverhaal op een voetstuk geplaatst. En daar staat hij anno 2021 nog steeds.

Kanttekeningen?

Toch worden er in het Griekenland van de laatste jaren ook pleidooien gehouden voor een kritischere beschouwing van

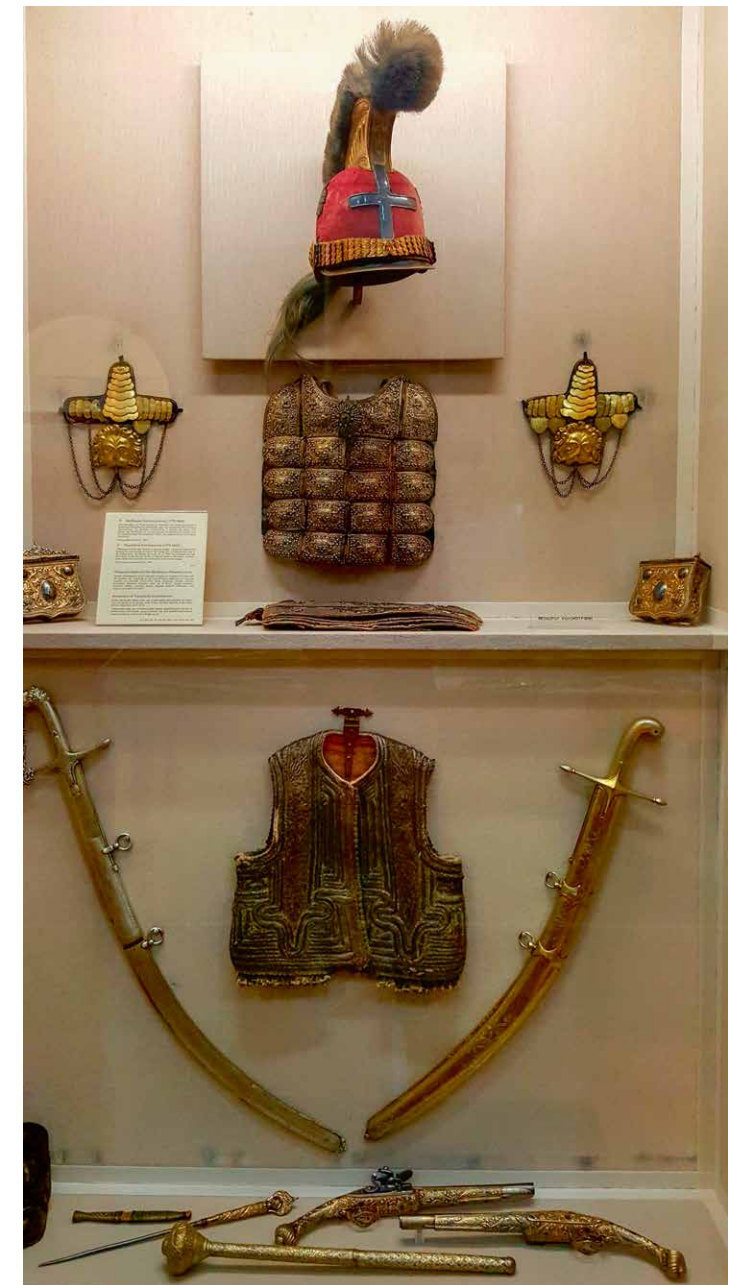
Standbeeld Kolokotronis van zijn sokkel, Náfplio

helden als Kolokotronis. Zonder diens betekenisvolle rol te ontkennen, opteert een kleine groep historici en publicisten voor een meer moderne benadering, weg van de eerdere hagiografieën, met ruimte om de helden van '1821' in hun juiste historische context te plaatsen – waarbij ook schaduwkanten mogen en moeten doorklinken. Die houding wordt lang niet door iedereen gewaardeerd, want kritiek – in welke vorm ook – op nationale volkshelden is nooit populair.

Een voorbeeld van die vernieuwende aanpak vormt het recente boek *Kolokotronéiko* van Nikos Platis (2020). Hij nuanceert Kolokotronis' memoires door te stellen dat deze als *kleft* evenzeer de boerenbevolking terroriseerde en voor eigen gewin samenwerkte met de zo gehate lokale notabelen (*kotzabases*). Daarnaast werpt Platis de – terechte – vraag op of hij als opperbevelhebber niet meer had kunnen doen om de slachting van duizenden onschuldige burgers bij Tripolitsá te voorkomen. Desalniettemin blijven dit soort geluiden marginaal en veelal beperkt tot academische kringen.

Ook in het herdenkingsjaar 2021 staat het beeld van Kolokotronis als de ultieme held van de Griekse Opstand nog altijd fier overeind. Zo onthulde het wassenbeeldenmuseum in Kipiá, in de prefectuur Kavala, eerder dit jaar een levensgrote sculptuur van hem, en fungeerde zijn beeltenis prominent in een serie graffiti portretten van de jonge Atheense straatkunstenaar Évrytos. Zijn heldendaden vormden ook de rode draad in de reizende Playmobil tentoonstelling over de Griekse Opstand, zodat ook de jongste generaties het verhaal van Kolokotronis meekrijgen en zullen doorgeven. De man van mythische proporties lijkt voor de eeuwigheid bestemd. 🐼

In het volgende nummer: Lord Byron en de filhellenen.

Wapenuitrusting van Kolokotronis in het Nationaal Historisch Museum van Athene

Jeugdboek over helden van '1821'

Kolokotronis als Playmobilfiguur